การศึกษาองค์ประกอบการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

THE STUDY ON THE COMPONENTS OF HOLISTIC STUDENT DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

อนุสรณ์ จำปีเรือง[1] **จตุพล ยงศร**[2] **จักรกฤษณ์ โปณะทอง**[3]

Anusorn Jampeeruang Chatupol Yongsorn Chakrit Ponathong

Received Date: 17 May 2023 **Revised Date:** 9 June 2023 **Accepted Date:** 10 April 2024

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 8 คน และจากสถานประกอบการผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 1 คน เพื่อการสัมภาษณ์ข้อมูลองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา และนิสิต นักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 400 คน ได้มาโดยการคำนวณจากการกำหนดวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และ 2) แบบสอบถามความคิดเห็นเรื่ององค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .986 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) พิจารณาค่าไอเกน (Eigen Value) และการหมุนแกนองค์ประกอบด้วยวิธีแวริแมกซ์ (Varimax rotation) เพื่อหาองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อมูลองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมไว้ 6 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาทางด้านสังคม การพัฒนาด้านอารมณ์ การพัฒนาด้านจิตใจ การพัฒนาด้านสติปัญญา การพัฒนาด้านร่างกาย และการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีมีเดีย การรู้เท่าทันสื่อโซเชียล 2) นิสิต นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเห็นด้วยกับข้อความที่กำหนดว่าเป็นองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมโดยรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.03, S = .803) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.91 ถึง 4.22 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง .784 ถึง .864 มีระดับ

[1] นิสิตหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; Doctor of Higher Education in Division of Higher Education management, Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Email Address: anusorn.jam@hotmail.com

[2] อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการการอุดมศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; Lecturer in Division of Higher Education management, Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Email Address: chatupol@g.swu.ac.th

[3] อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการการอุดมศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; Lecturer in Division of Higher Education management, Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Email Address: chakritp@g.swu.ac.th

ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งหมด 3) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ พบว่า ได้องค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม จำนวน 2 องค์ประกอบ โดยตั้งชื่อองค์ประกอบว่า องค์ประกอบด้านการพัฒนาทักษะการคิด การเรียนรู้และการเข้าสังคม และองค์ประกอบด้านการพัฒนาร่างกาย คุณธรรม อารมณ์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

คำสำคัญ: การพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม, องค์ประกอบ, สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

The purposes of this research are 1) to study the components of holistic student development of higher education institutions and 2) to analyze these exploratory components of holistic student development of higher education institutions. The samples for this research consisted of eight experts from higher education institutions and one representative from a business firm employing graduates, who were interviewed to gather information on the components of holistic student development. Additionally, 400 students from higher education institutions in the academic year 2022 participated, selected through stratified random sampling. The research instruments included semi-structured interviews and an opinion survey questionnaire on the components of holistic student development of higher education institutions. The reliability coefficient, determined statistically, was .986. Data analysis involved content analysis, average scores, standard deviation, exploratory component analysis using the Principal Component Analysis methodology, considering Eigen values, and component axis rotation using the Varimax Rotation methodology to identify the components of holistic student development of higher education institutions.

The findings of the research revealed that: 1) Experts gave six aspects of the components of holistic student development: social development; emotional development; spiritual development; intellectual development; physical development; and the development of media technology, including social media literacy. 2) Students from higher education institutions agreed with the defined statements regarding holistic student development at a high level (M = 4.03, S = .803). Upon item consideration, the average scores ranged from 3.91 to 4.22, with standard deviations between .784 and .864, indicating consistently high agreement across all items. The opinion level is high for all items. 3) For exploratory component analysis, it was found that there were two components of holistic student development: the component of thinking skills, learning, and socialization development, and the component of physical, moral, emotional, technological, and innovative development.

Keywords: Holistic Student Development, Component, Higher Education Institutions

บทนำ

ในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ได้รับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดจะก่อให้เกิดนวัตกรรมอย่างพลิกผัน อาทิ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ อินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ หุ่นยนต์และโดรน เทคโนโลยีพันธุกรรมสมัยใหม่ และเทคโนโลยีทางการเงิน ซึ่งตัวอย่างแนวโน้มการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดเหล่านี้ คาดว่าจะเป็นปัจจัย สนับสนุนหลักที่ช่วยทำให้เศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทยมีแนวโน้มที่จะกลับมาขยายตัวได้เข้มแข็งขึ้น แนวโน้มสำคัญที่จำเป็นต้องมีการติดตามอย่างใกล้ชิด อาทิ การรวมกลุ่มทางการค้าและการลงทุนที่จะมีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น การแข่งขันที่คาดว่าจะรุนแรงขึ้นในการเพิ่มผลิตภาพและสร้างความหลากหลายของสินค้า และบริการที่ตอบโจทย์รูปแบบชีวิตใหม่ ๆ แนวโน้มเหล่านี้จะก่อให้เกิดความท้าทายต่อการพัฒนาประเทศในหลายมิติ ทั้งในส่วนของการจ้างงานและอาชีพ สาขาการผลิตและบริการใหม่ ๆ หลายอาชีพ อาจหายไปจากตลาดงานในปัจจุบันและบางอาชีพจะถูกทดแทนด้วยระบบอัตโนมัติโดยเฉพาะอาชีพที่ต้องการทักษะระดับต่ำ ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความมั่นคงและคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ปรับตัวไม่ทันหรือขาดความรู้และทักษะที่ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป กระแสโลกาภิวัตน์ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาขยายความเป็นเมือง วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

ดังนั้นในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) จึงต้องมีการสร้างความสามารถในการแข่งขันโดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต้องปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยออกแบบกระบวนการเรียนรู้ในทุกระดับชั้นอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษาที่มุ่งเน้นการใช้ฐานความรู้และระบบคิดในลักษณะสหวิทยาการ สร้างผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ของตนได้ การหล่อหลอมทักษะการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ ไปใช้ในการสร้างรายได้หลายช่องทาง รวมทั้งการเรียนรู้ด้านวิชาชีพและทักษะชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) การพัฒนาเด็กแบบองค์รวม เป็นการพัฒนาเด็กสี่ด้าน คือ ด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์และด้านสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2544) ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาอาศัยการเรียนการสอนในชั้นเรียนเป็นแนวทางหลักในการพัฒนานิสิตนักศึกษา หากนิสิตนักศึกษารายใดมีปัญหา ก็จะมีระบบช่วยจัดการปัญหาเป็นราย ๆ ไป

นอกจากนั้นสถาบันอุดมศึกษาจะจัดกิจกรรมต่าง ๆ เสริมทักษะชีวิต แต่การจัดกิจกรรม หรือโครงการพัฒนานิสิตนักศึกษา จึงไม่สมบูรณ์อย่างแท้จริง กล่าวคือ กิจกรรมหรือโครงการที่มุ่งเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะกลุ่มนิสิตนักศึกษา ไม่สามารถเห็นภาพใหญ่ได้ ผลที่ได้จึงไม่เป็นไปตามคาดหวังอย่างเต็มที่ การพัฒนานิสิตนักศึกษาแบบองค์รวม (Holistic Approach) จึงเป็นแนวทางที่ได้รับความสนใจมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาควรมุ่งเน้นวิธีการพัฒนานิสิต นักศึกษาให้เติบโต ก้าวหน้า หรือการเพิ่มพูนความสามารถในการพัฒนาสู่ความสำเร็จของตน โดยการมุ่งสู่ความสำเร็จของนิสิตนักศึกษา ได้แก่ การมีทักษะวิชาชีพ (Hard Skills) และทักษะคนและสังคม (Soft Skills) ซึ่งจำเป็นต้องสร้างขึ้นตามแนวทางแบบองค์รวม (สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562) จะเห็นได้ว่านิสิตนักศึกษาที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีทั้งทักษะวิชาชีพ (Hard Skills) และทักษะคนและสังคม (Soft Skills) มีความสมดุลทั้งการเป็นคนเก่งและเป็นคนดีอย่างเหมาะสม การดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีความโดดเด่นในการสร้างคนเก่งทาง

วิชาชีพ (Hard Skills) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เวลาในชั้นเรียนให้เป็นปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความคิด ความเข้าใจ การเรียนรู้ ความจำ ความตั้งใจ การแก้ปัญหา อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของนิสิตนักศึกษาที่แท้จริง จะต้องอาศัยปัจจัยที่นอกเหนือความรู้ความเข้าใจด้วย

การพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ตามแนวทางข้างต้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้มีลักษณะองค์รวม (Holistic) ที่จะต้องบูรณาการ Soft Skills ที่ส่งเสริม Hard Skills ทั้งในและนอกชั้นเรียน การจัดการศึกษาระดับอุมศึกษาจะต้องกำหนดนโยบายและแนวทางบูรณาการทักษะวิชาชีพ (Hard Skills) และทักษะคนและสังคม (Soft Skills) ในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศให้ชัดเจน และกำหนดนโยบายส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษามีการจัดการศึกษาแบบองค์รวม (Holistic) โดยมุ่งความสำเร็จของนิสิต นักศึกษาที่มีทักษะทั้งสองด้านอย่างสมดุล เหมาะสม แต่ปัญหาในการพัฒนาพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษามีลักษณะเด่นและมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านวิชาการและวิชาชีพตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข หรือเรียกว่า Hard Skills เป็นหลัก จะเห็นได้จากหลักสูตรและการจัดการเรียนหลักสูตรที่ให้เวลาการศึกษาเล่าเรียนวิชาการมาก ทำให้การพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ หรือเรียกว่า Soft skills ได้รับความสนใจน้อยกว่า แต่เมื่อนิสิตนักศึกษาสำเร็จการศึกษาแล้ว จำเป็นต้องใช้ soft skills ในการดำรงชีวิตและการประกอบการงาน และนิสิตนักศึกษา อาจารย์ บุคลากร และผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการพัฒนานิสิต นักศึกษา เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาจำนวนมากมีวัฒนธรรมแบบเดิม ๆ ที่ใช้เวลาในห้องเรียนไปกับการถ่ายทอดความรู้จากอาจารย์สู่นิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนานิสิตนักศึกษาใน ด้านวิชาการและทักษะวิชาชีพ (Hard Skills) เป็นหลัก ในขณะที่ความสำเร็จของนิสิตนักศึกษานั้น จะต้องมีทั้งทักษะวิชาชีพ และทักษะคนและสังคม (Soft Skills) ซึ่งจำเป็นต้องให้อาจารย์ บุคลากร นิสิตนักศึกษาและผู้บริหารตระหนักและเข้าถึงองค์ประกอบของความสำเร็จนี้ (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562) ซึ่งอาณัฐ แพทย์วงษ์ (2550) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนานิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครพบว่า ปัญหาในการพัฒนานิสิตนักศึกษาได้แก่ เรื่องผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญด้านวิชาการมากกว่าด้านการจัดกิจกรรม ปัญหาด้านการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้นให้กับนักศึกษา รวมถึงปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษา และสถานที่ของการจัดกิจกรรมสำหรับนักศึกษาด้วย สอดคล้องกับอัจฉราวรรณ จันทร์เพ็ญศรี (2558) ได้ศึกษาการนำเสนอรูปแบบความร่วมมือระหว่างงานวิชาการและงานกิจการนิสิตนักศึกษาเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า ยังขาดการพัฒนานิสิตนักศึกษาในเชิงขององค์รวม ขาดการประสานแผนการดำเนินงานด้านพัฒนานิสิตนักศึกษาในหน่วยงานต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัย ขาดการจัดทำแผนพัฒนานิสิตแบบองค์รวม

จากการศึกษาความสำคัญและสภาพปัญหาการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา ที่หน่วยงานทั้งภาครัฐ สถาบันการศึกษา อาจารย์และนักวิชาการได้ตระหนักถึงการพัฒนาคน การพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมทั้งทางการพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านวิชาการ และทักษะวิชาชีพ (Hard Skills) และวิชาคนและสังคม (Soft Skills) ให้เป็นผู้มีความพร้อมทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ และสังคมนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม ของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อช่วยเสริมสร้างให้นิสิตนักศึกษาเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมที่เหมาะสม และสามารถนำผลของการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานักศึกษาภายในสถาบันอุดมศึกษา และตอบสนองความ

ต้องการของผู้ใช้บัณฑิตในยุคโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดอย่างเช่นปัจจุบันได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

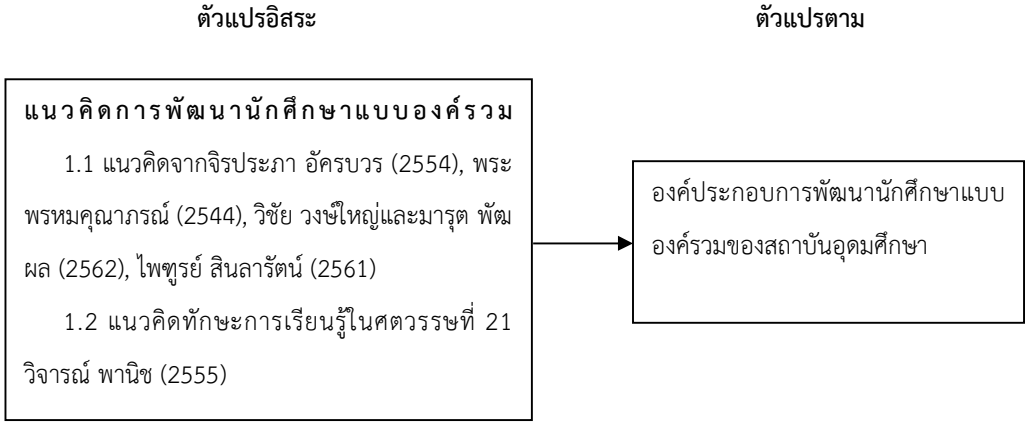

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

ประชากร จำนวน 9 คน จากกลุ่มมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 2 คน กลุ่มมหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 1 คน กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 2 คน กลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล จำนวน 1 คน กลุ่มมหาวิทยาลัยเอกชน จำนวน 2 คน และกลุ่มผู้ใช้งานบัณฑิตหรือสถานประกอบการ จำนวน 1 คน

วัตถุประสงค์การวิจัยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

ประชากรที่ใช้เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2565 จากสถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ มีการเข้าชมเว็ปไซต์เป็นอันดับต้น ๆ และมีโครงสร้างการบริหารงานด้านการพัฒนานักศึกษาที่ชัดเจน เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน จำนวน 119,945 คน

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ องค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นจึงดำเนินการสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติ ได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

ประชากร

ประชากรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากกลุ่มมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 2 คน กลุ่มมหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 1 คน กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 2 คน กลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล จำนวน 1 คน กลุ่มมหาวิทยาลัยเอกชน จำนวน 2 คน และกลุ่มผู้ใช้งานบัณฑิตหรือสถานประกอบการ จำนวน 1 คน สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง

เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยมีคุณสมบัติคือเป็นผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในระดับรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี รองคณบดี หรือผู้อำนวยการ มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาเอก ในส่วนของสถานประกอบการต้องมีคุณสมบัติมีตำแหน่งระดับหัวหน้างานและมีการปฏิบัติงานในตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อรวบรวมข้อมูลประเด็นสำคัญขององค์ประกอบการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

1.2 สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเสนออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ร่วม

1.3 หาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยนำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยกำหนดคุณสมบัติผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ 1) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือ 2) มีประสบการณ์ด้านการพัฒนานักศึกษา อย่างน้อย 5 ปี เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ ได้ค่า IOC ที่ระดับ .75 ขึ้นไป การวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึกจากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ตามกลุ่มสถาบัน จำนวน 8 ท่าน และสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ใช้บัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1 ท่าน
2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และจัดทำเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นขององค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

3. สำรวจความคิดเห็นนิสิต นักศึกษา 400 คน จากสถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ มีการเข้าชมเว็ปไซต์เป็นอันดับต้น ๆ และมีโครงสร้างการบริหารงานด้านการพัฒนานักศึกษาที่ชัดเจน เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยศรีปทุม และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) สรุปและจัดกระทำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

ประชากร

นักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2565 จากสถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ มีการเข้าชมเว็ปไซต์เป็นอันดับต้น ๆ และมีโครงสร้างการบริหารงานด้าน การพัฒนานักศึกษาที่ชัดเจน เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยศรีปทุม และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำนวน 199,945 คน

กลุ่มตัวอย่าง

นิสิต นักศึกษา ระดับปริญญาตรี ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2565 จำนวน 400 คน โดยใช้การคำนวณจากการกำหนดวิธีการสุ่มตัวอย่างใช้แบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้มหาวิทยาลัยที่ศึกษาเป็นชั้นภูมิ

ตาราง 1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำแนกตามประเภทมหาวิทยาลัยที่ศึกษา

มหาวิทยาลัยกลุ่มตัวอย่าง	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	23,202	77
มหาวิทยาลัยนเรศวร	26,517	88
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	22,277	74
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี	23,671	79
มหาวิทยาลัยศรีปทุม	24,278	82
รวม	**119,945**	**400**

จากตาราง 1 แสดงกลุ่มประชากรจาก 5 สถาบัน รวมจำนวน 119,945 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 400 คน โดยแบ่งอัตราส่วนกลุ่มตัวอย่าง ตามจำนวนประชากรของแต่ละมหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

แบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม ของสถาบันอุดมศึกษา มีขั้นตอนการสร้าง ดังต่อไปนี้

1 ศึกษาหลักการ และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมโดยรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากตำรา เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นขอบเขตองค์ประกอบการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

2. นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 มาเขียนเป็นแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ร่วม สำหรับตรวจสอบความถูกต้องของโครงสร้าง การใช้ภาษา ความเหมาะสม สอดคล้องและครอบครอบในประเด็นที่ศึกษา

3. นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 และข้อ 2 มาจัดสร้างเครื่องมือวิจัย เป็นข้อคำถามในแบบสอบถามการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

4. การหาคุณภาพของแบบสอบถาม ได้นำแบบสอบถามการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษานำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยกำหนดคุณสมบัติผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ 1) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือ 2) มีประสบการณ์ด้านการพัฒนานักศึกษา อย่างน้อย 5 ปี เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถาม ได้ค่า IOC ที่ระดับ .75 ขึ้นไป จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน คำนวณหาค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและนำผลจากการตอบมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) เป็นรายข้อโดยใช้การทดสอบที (t-test) และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) (Cronbach, 1984) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .986

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. จัดทำแบบสอบถามให้เป็นรูปแบบออนไลน์ โดยให้มีข้อมูลครบถ้วนตามแบบสอบถามที่ได้จัดทำขึ้น
2. ประสานส่วนกิจการนิสิต นักศึกษาของมหาวิทยาลัยกลุ่มตัวอย่าง และทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลกับนิสิต นักศึกษา
3. นำข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษา จำนวน 400 คน วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) และตั้งชื่อองค์ประกอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นนิสิต นักศึกษา จำนวน 400 คน ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ใช้การสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) โดยพิจารณาค่าไอเกน (Eigen Value) สูงกว่า 1.00 และนำไปวิธีหมุนแกนองค์ประกอบโดยใช้วิธีแวริแมกซ์ (Varimax rotation) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความหมายว่าตัวบ่งชี้มีความเที่ยงตรงในด้านความเป็นไปในการนำไปปฏิบัติ เมื่อเลือกค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) เป็นค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีค่าระหว่าง -1 ถึง +1 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบใช้ในการจัดกลุ่มข้อความว่าควรอยู่องค์ประกอบใด พิจารณาน้ำหนักองค์ประกอบมีค่ามากกว่า .05 พิจารณาความคล้ายคลึงกันระหว่างข้อความที่อยู่ในองค์ประกอบ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา ได้สรุปผลการสัมภาษณ์องค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา ดังตาราง 2

ตาราง 2 สรุปผลการสัมภาษณ์องค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

ลำดับ	การจัดหมวดหมู่ตามการสัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์
1.	การพัฒนาทางด้านสติปัญญา	- การพัฒนาทักษะการคิดในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ ก็ควรทำให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาปัจจุบันมาก ๆ เช่นกัน - ทักษะการเรียนรู้ตลอดเวลา สังคมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หากไม่อัพเดทข่าวสารตลอดเวลา ก็จะไม่สามารถอยู่ในสังคมปัจจุบันได้ - ปัจจุบันสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เป็นสังคมโลกของเทคโนโลยี การหยุดนิ่งอยู่กับที่เป็นการถอยหลังโดยอัตโนมัติ ในอนาคตเป็นการพัฒนาความรู้
2.	การพัฒนาทางด้านสังคม	- ทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นกลุ่ม จิตอาสา การทำงานร่วมกับผู้อื่น - การทำงานเป็นทีมเป็นสิ่งสำคัญมากในปัจจุบัน มีรวมถึงมิติด้านการสื่อสาร - ทักษะการปรับตัว เนื่องจากมาจากต่างครอบครัว ต่างสังคม - การยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม - มีภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม การทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการสื่อสาร - การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การรู้จักตัวตนของตนเอง การเข้าใจสังคม
3.	การพัฒนาด้านอารมณ์	- ความสามารถเอาตัวรอดในภาวะวิกฤติ การแก้ไขปัญหาในสภาวะวิกฤติ - อารมณ์จะสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่นักศึกษาได้แสดงออกมา เช่น การยอมรับผู้อื่น การเข้าใจผู้อื่น ก็เป็นพื้นฐานมาจากอารมณ์ของนักศึกษาเช่นกัน - ประเมินตนเองว่ามีคุณค่า มีความสำคัญตอนไหน ประเมินตนเองว่าตนเองดี ตนเองเก่ง ต้องประเมินในการอยู่ร่วมกับสังคม การนั่งเข้ากับผู้ใหญ่ กับเพื่อน
4.	การพัฒนาทางด้านจิตใจ	-การยึดคุณค่าตัวเอง นักศึกษาจะมีมุมมองว่าคิดว่าสิ่งนี้ถูก คิดว่าตัวเองนั้นสำคัญ ต้องมีการยอมรับผู้อื่น - ปลูกฝังให้มีจิตอาสา มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มีให้มากกว่ารับ ช่วยเหลือผู้อื่นได้ - เรื่องคุณธรรม การเป็นพลเมืองโลกตามหลักของแต่ละศาสนาที่นักศึกษานับถือก็เป็นสิ่งจำเป็นในปัจจุบันนี้
5.	การพัฒนาด้านร่างกาย	- การแชร์ประสบการณ์การแข่งขัน การแชร์ให้ผู้อื่นได้ร่วมออกกำลังกาย การแบ่งปัน เป็นตัวเชื่อมระหว่างการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
6.	การพัฒนาด้านการใช้	- การใช้สื่อโซเชียลมีเดียในการทำงาน การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ การใช้สื่อมีเดียสำหรับการ

ลำดับ	การจัดหมวดหมู่ตามการสัมภาษณ์	ผลการสัมภาษณ์
	เทคโนโลยีมีเดีย การรู้เท่าทันสื่อโซเชียล	ทำงานต่าง ๆ - ทักษะการใช้เทคโนโลยี เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน

จากตาราง 2 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อมูลการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษาเมื่อจัดหมวดหมู่หรือกลุ่มข้อมูลแล้ว ได้จำนวน 6 หมวดหมู่ ได้แก่ การพัฒนาทางด้านสติปัญญา การพัฒนาทางด้านสังคม การพัฒนาด้านอารมณ์ การพัฒนาทางด้านจิตใจ การพัฒนาด้านร่างกาย และการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีมีเดีย การรู้เท่าทันสื่อโซเชียล

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา กับกลุ่มตัวอย่าง นิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2565 จำนวน 400 คน แสดงดังตาราง 3

ตาราง 3 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานขององค์ประกอบการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา จำแนกตามหัวข้อการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

หัวข้อตามหมวดหมู่การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	จำนวน (คน) n = 400		ระดับความคิดเห็น
	M	S	
การพัฒนาทางด้านสติปัญญา	4.22	.755	เห็นด้วยมาก
การพัฒนาทางด้านสังคม	4.04	.800	เห็นด้วยมาก
การพัฒนาด้านอารมณ์	3.95	.864	เห็นด้วยมาก
การพัฒนาทางด้านจิตใจ	4.02	.777	เห็นด้วยมาก
การพัฒนาด้านร่างกาย	4.03	.810	เห็นด้วยมาก
การพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีมีเดีย การรู้เท่าทันสื่อโซเชียล	4.00	.806	เห็นด้วยมาก
รวม	**4.04**	**.802**	**เห็นด้วยมาก**

จากตาราง 3 แสดงว่า นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเห็นด้วยว่าข้อความที่กำหนดเป็นองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมโดยรวมอยู่ในระดับมาก (M= 4.04, S= .802) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.95 ถึง 4.22 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง .755 ถึง .864 มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งหมด

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ขององค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในดัชนี KMO การทดสอบ Bartlett’s test of Sphericity ดังตาราง 4

ตาราง 4 ค่าดัชนี KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) และ การทดสอบ Bartlett’s test of Sphericity

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of	Bartlett's test of Sphericity		
Sampling Adequacy	Approx Chi-Square	df	Sig.
.975	9509.403	406	.000

MSA มีค่าระหว่าง .963 - .984 ซึ่งมีค่ามากกว่า .50

จากตาราง 4 พบว่า การตรวจสอบความเหมาะสมของการนำตัวแปรไปวิเคราะห์องค์ประกอบ จากค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy: KMO และทำการทดสอบ Bartlett's test of Sphericity ใช้ทดสอบสมมติฐานเป็นค่าสถิติการแจกแจงแบบ Chi-Square หากค่า Chi-Square มีค่าSignificant ในการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ (α) จะปฏิเสธ H0 และยอมรับ H1 นั่นคือตัวแปลที่ทดสอบมีความสัมพันธ์กัน สามารถใช้เทคนิควิเคราะห์ Factor Analysis ได้ ในที่นี้ค่า KMO มีค่าเท่ากับ .975 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำคือ .50 และเข้าสู่ 1 สรุปได้ว่าข้อมูลที่มีอยู่เหมาะสมต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบมากและเมื่อพิจารณาค่า Bartlett's test of Sphericity มีการแจกแจงโดยประมาณแบบ Chi-Square เท่ากับ 9509.403 ได้ค่า Significant เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 จึงปฏิเสธ H0 แสดงว่าข้อมูลชุดนี้มีความสัมพันธ์กัน จึงมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

การสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principle Component Analysis) เพื่อพิจารณาจำนวนองค์ประกอบที่ได้ค่าไอเกน ร้อยละของความแปรปรวนสะสม จากการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principle Component Analysis: PCA) ได้องค์ประกอบ จำนวน 2 องค์ประกอบ ที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) สูงกว่า 1.00 ซึ่งมีค่าไอเกนอยู่ระหว่าง 1.496 และ 22.094 ตามลำดับ และองค์ประกอบทั้ง 2 องค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทั้งหมดได้ร้อยละ 62.079

ผู้วิจัย ได้ตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม พบว่าเกิน .30 จึงได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ครั้งที่ 1 โดยใช้เฉพาะข้อความที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .50 ขึ้นไปพบว่า มี 2 องค์ประกอบ โดยมีตัวแปรจำนวน 9 ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวแปร (Factor Loading) ใกล้เคียงกันมากทั้ง 2 องค์ประกอบจึงได้คัดเลือกตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด ที่อยู่บนองค์ประกอบนั้นเข้าเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบ หากตัวแปรใดมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบใกล้เคียงกันหลายค่ามากกว่า 1 องค์ประกอบ จะพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดที่สูงกว่าองค์ประกอบอื่นตั้งแต่ 0.10 ขึ้นไป แต่ถ้าความแตกต่างของน้ำหนักองค์ประกอบไม่ถึง 0.10 จะถือว่าเป็นตัวแปรที่ซับซ้อน พิจารณาว่าตัวแปรนั้นไม่เป็นตัวประกอบใดเลย (อุทุมพร ทองอุไทย จามรมาน, 2532) ดังนั้นจึงไม่สามารถระบุองค์ประกอบได้ ผู้วิจัยจึงได้ตัดข้อดังกล่าวออกจากแบบจำลอง แล้ววิเคราะห์ซ้ำ จึงได้องค์ประกอบออกมาเป็น 2 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบด้านการพัฒนาทักษะการคิด การเรียนรู้และการเข้าสังคม และองค์ประกอบด้านการพัฒนาร่างกาย คุณธรรม อารมณ์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

อภิปรายผล

ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมได้ 6 หมวดหมู่ ได้แก่ การพัฒนาทางด้านสติปัญญา การพัฒนาทางด้านสังคม การพัฒนาด้านอารมณ์ การพัฒนาทางด้านจิตใจ การพัฒนาด้านร่างกาย และการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีมีเดีย การรู้เท่าทันสื่อโซเชียล ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนานิสิต นักศึกษาแบบองค์รวมเป็นการพัฒนานักศึกษาอย่างรอบด้านให้กับนิสิต นักศึกษา ตั้งแต่ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สอดคล้องกับแนวคิดของจิรประภา อัครบวร (2554) ในประเด็นมิติของการพัฒนาคนอย่างสมบูรณ์ต้องพัฒนาทั้งด้านสติปัญญา ด้านจิตใจ และด้านอารมณ์ ซึ่งตรงกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2544) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กแบบองค์รวมไว้ 4 ด้าน คือด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์และด้านสังคม ต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้องทางวัตถุ เรียกว่ากายภาวนา หมายถึงการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพที่ดี การพัฒนาด้านจิตใจ คุณธรรม ความดี การเพิ่มสมรรถภาพจิตใจให้เข้มแข็ง มีสติ สมาธิ เป็นต้น ตรงกับ กิตติภูมิ มีประดิษฐ์ (2562) ที่กล่าวถึงผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในแต่ละด้านว่าควรมุ่งเน้นให้ครอบคลุมใน 8 ประเด็น ได้แก่ มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตระหนักและสำนึกในความเป็นไทยมีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์กว้างไกล มีทักษะการแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต มีทักษะการคิดแบบองค์รวม มีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ เป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลก ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรู้เท่าทันและใช้ภาษาในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่า มีความแปรปรวนสะสมร้อยละ 62.079 แสดงว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม มีความแปรปรวนระหว่างตัวแปรที่ใช้อธิบายองค์ประกอบได้อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี และจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม ปรากฏว่าได้องค์ประกอบที่ชัดเจน จำนวน 2 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านการพัฒนาทักษะการคิด การเรียนรู้และการเข้าสังคม เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง คือสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 58.142 และตัวแปรที่บรรยายองค์ประกอบนี้คือ นักศึกษาได้เรียนรู้ครบทุกมิติและรู้จักสังคม พัฒนาความสามารถ ความเฉลียวฉลาด ความสามารถด้านการคิด ฝึกการคิดอย่างรอบด้านไม่ยึดติดกับแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งด้านเดียว พัฒนาให้นักศึกษาสามารถวางแผนชีวิต พัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา ความชำนาญในการใช้สติปัญญา พัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่น เคารพต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง มีความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ จิรประภา อัครบวร (2554) ในประเด็นมิติของการพัฒนาคนอย่างสมบูรณ์ ในด้านการพัฒนาปัญญา ความสามารถในการคิด การตั้งคำถามและ การประเมินเพื่อนำมาซึ่งองค์ความรู้ สามารถประมวลผลและใช้ข้อมูลเพื่อที่จะสร้างสรรค์ให้ได้ความคิดใหม่ ๆ และการพัฒนาด้านสังคม เป็นความสามารถในการแสดงออกซึ่งบทบาททางสังคม รวมถึงความสามารถใน การพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่น สามารถสร้างเครือข่าย ให้ความเคารพ

ต่อความเชื่อ ความคิดเห็นที่แตกต่างได้ เป็นไปตามที่ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2561) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับทักษะของการศึกษา 4.0 ไว้ว่าต้องมีทักษะการวิเคราะห์หรือทักษะการคิดวิเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์ (Critical Thinking and Creative Thinking) เพื่อแยกแยะสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และแสวงโอกาสที่จะนำความคิดใหม่เข้าไป ทักษะการคิดออกแบบและการคิดกลั่นกรอง (Design Thinking and Selective Thinking) และสอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2555) ได้กล่าวถึงทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่คนทุกคนต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัยและตลอดชีวิตได้แก่ทักษะที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบนี้ ได้แก่ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้) และ (A) Rithmetics (คิดเลขเป็น) Critical thinking & problem solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity & innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural understanding (ทักษะด้านความเข้าใจ ต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, teamwork & leadership (ทักษะด้านความร่วมมือการทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Career & learning skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) สอดคล้องกับ เพาเวอร์ (อ้างถึงใน นรีรัตน์ วิจิตรแก้ว: 2542) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาด้านวิชาการและบุคลิกภาพของนักศึกษาเกี่ยวกับเป้าหมายของการสร้างเอกลักษณ์ ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยชุมชน Holyoke ผลการวิจัยพบว่า สิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาคือ ความรู้ รองลงมาคือ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและนักศึกษาหญิงมีพัฒนาการทางด้านความรู้และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสูงกว่านักศึกษาชาย และนักศึกษาชายที่มีอายุมากกว่าจะสนใจในเรื่องความรู้ วัฒนธรรม และการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงกว่าผู้ที่อายุน้อย นอกจากนี้ นพลักษณ์ หนักแน่น (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของนิสิตนักศึกษาครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ระดับปริญญาบัณฑิต ระหว่าง พ.ศ.2555-2564 พบว่าภาวะผู้นำด้านที่มากที่สุด คือด้านมนุษยสัมพันธ์และการเข้าสังคม ในจำนวน 8 ด้านที่ศึกษาคือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์และการเข้าสังคม ด้านการนำและการจัดการ ด้านปฏิภาณไหวพริบ ด้านทักษะในการทำงาน ด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสเนทศ ด้านสติปัญญา และด้านคุณธรรมจริยธรรม

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการพัฒนาร่างกาย คุณธรรม อารมณ์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับสอง คือสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 3.937 และตัวแปรที่บรรยายองค์ประกอบนี้คือ การพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที ขยันซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน เสียสละ ยึดมั่นปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา และจรรยาบรรณในอาชีพ มองภาพกว้างของโลก ไม่เอาตนเองเป็นจุดศูนย์กลาง พัฒนาด้านร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพที่ดีอยู่เสมอ ตระหนัก ยอมรับและแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสม เท่าทันอารมณ์และเข้าใจตนเอง ยอมรับต่อความรู้สึกตนเอง พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับ AI (Artificial Intelligence) รู้เท่าทันสื่อ คิดก่อนแชร์ออกสู่สาธารณชน การรู้เท่าทันเทคโนโลยี เรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมและคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างสร้างสรรค์ ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของจิรประภา อัครบวร (2554) ในมิติของการพัฒนาด้านอารมณ์ (Emotional Development) เป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดความสมดุลของอารมณ์ตนเองกับสถานการณ์แวดล้อมและกับผู้อื่น รวมถึงความสามารถตระหนัก ยอมรับและแสดงออกทางอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสม เป็นการพัฒนาเพื่อมุ่งหวังผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การแสดงออกของอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2544) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กแบบองค์รวมไว้ 4 ด้าน คือด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์และด้านสังคม ต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้องทางวัตถุ เรียกว่ากายภาวนา หมายถึงการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพที่ดี การพัฒนาด้านจิตใจ คุณธรรม ความดี การเพิ่มสมรรถภาพจิตใจให้เข้มแข็ง มีสติ สมาธิ เป็น

ต้น นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล (2562) ได้กล่าวถึงแนวคิดการพัฒนาด้านเทคโนโลยี การเลือกสรรข้อมูลมาสร้างเป็นนวัตกรรม และทักษะใหม่สำหรับอนาคตได้แก่ การสังเคราะห์ข้อมูลขนาดใหม่ มาสู่สิ่งที่จับต้องได้ ความสามาถเข้าถึงและประเมินเพื่อนำมาสร้างสื่อใหม่ ๆ และความสามารถในการทำงานบนโลกออนไลน์ เป็นไปตามงานวิจัยของ ธนชัย ใจซื่อ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนานักศึกษาภาคปกติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามพบว่า ระดับสภาพปัจจุบันในการพัฒนานักศึกษาภาคปกติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรมรองลงมา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคลคลและความรับผิดชอบ ด้านความรู้ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านทักษะทางปัญญาตามลำดับ สอดคล้องกับกิตติญาภรณ์ ร้อยหมื่นไว (2562) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบรูปแบบการพัฒนานักศึกษาตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษาวิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี พบว่า แนวทางตามรูปแบบการพัฒนานักศึกษาตามหลักภาวนา 4 กรณีศึกษา วิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจ จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีผลการวิจัยรายด้าน ได้แก่ ด้านกายภาวนา ด้านศีลภาวนา ด้านจิตภาวนา และด้านปัญญาภาวนาอยู่ในระดับมาก เมื่อเวลามนุษย์มีการกระทำอะไรก็ตามทุก ๆ ครั้งก็มักจะมีการปฏิบัติเรื่องภาวนา 4 เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ ซึ่งเบญจพร จึงเกรียงไกร (2558: 253) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนากิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะทางวิชาชีพสำหรับนักศึกษาพยาบาล จากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ทั้งหมด 80 เล่ม พบว่า มีคุณลักษณะหรือพฤติกรรม ทางคุณธรรม จริยธรรมที่ถูกระบุไว้ในงานวิจัยและสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ มี 8 ด้าน เรียงตามลำดับความสอดคล้องจากมากไปน้อย ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเมตากรุณา ความร่วมมือสามัคคี มีมนุษยสัมพันธ์ ความมีระเบียบวินัย ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความยุติธรรม และความเสียสละ เป็นไปตามผลการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ 2 นี้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากผลการศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา พบว่าองค์ประกอบที่ 1 ด้านการพัฒนาทักษะการคิด การเรียนรู้และการเข้าสังคม เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง คือสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 58.142 เนื่องจากการพัฒนานิสิต นักศึกษาในด้านทักษะการคิด การเรียนรู้และการเข้าสังคมเป็นภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาในด้านการเรียนการสอน ให้กับนิสิต นักศึกษา ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านนี้เพื่อให้เกิดทักษะด้านการคิดรูปแบบต่าง ๆ ให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมอยู่เสมอตลอดช่วงชีวิตของตัวนักศึกษา ทั้งนี้ต้องพัฒนานักศึกษาควบคู่ไปกับองค์ประกอบที่ 2 จึงเป็นการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม

2. จากผลการศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมของสถาบันอุดมศึกษา พบว่าองค์ประกอบที่ 2 ด้านการพัฒนาร่างกาย คุณธรรม อารมณ์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 3.937 ซึ่งการพัฒนาในด้านนี้มีความสำคัญและจำเป็นเช่นเดียวกับองค์ประกอบที่ 1 กล่าวคือ นอกจากจะพัฒนาทางด้านสติปัญญา การคิดการเรียนรู้แล้ว ในด้านคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณในวิชาชีพ รวมถึงสมรรถนะด้านร่างกาย และอารมณ์ ก็เป็นส่วนหนึ่งของตัวนิสิต นักศึกษาที่ต้องพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดขึ้น และในปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัฒน์ ความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม

มีความจำเป็นที่ต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับตัวนิสิต นักศึกษาเช่นกัน ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษาจึงต้องนำเป้าประสงค์หรือองค์ประกอบในด้านนี้เข้ามามีส่วนช่วยในการพัฒนานิสิต นักศึกษาของสถาบันอีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบนี้นำไปพัฒนาเป็นการสร้างรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ทั้งสององค์ประกอบ และทดลองใช้กับนิสิต นักศึกษาของสถาบัน โดยจัดให้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนานิสิต นักศึกษาของสถาบัน หรือในกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน

2. เนื่องจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงควรมีการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมอย่างต่อเนื่อง เพื่อค้นหาองค์ประกอบของการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวมรูปแบบใหม่ ๆ และให้เหมาะสมกับสังคมในอนาคตมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กิตติภูมิ มีประดิษฐ์. (2562). *การประชุมวิชาการเครือข่ายพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย เขตภาคกลาง เรื่อง อุดมศึกษาไทยหลังการเปลี่ยนแปลงไปของกระทรวง*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กิตติญาภรณ์ ร้อยหมื่นไว. (2562). *รูปแบบการพัฒนานักศึกษาตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษาวิทยาลัยสยามบริหารธุรกิจจังหวัดนนทบุรี*. [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

จิรประภา อัครบวร (2554). *พัฒนาคนบนความยั่งยืน*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนชัย ใจซื่อ. (2563). *แนวทางการพัฒนานักศึกษาภาคปกติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. [วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นรีรัตน์ วิจิตรแก้ว. (2542). *การพัฒนานักศึกษาตามความเห็นของอาจารย์และการประเมินตนเองของนักเรียน นักศึกษานาฏศิลป์ชั้นกลางและชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ*. [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นพลักษณ์ หนักแน่น. (2555). *การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของนิสิตนักศึกษาครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ระดับปริญญาบัณฑิต ระหว่าง พ.ศ.2555-2564*. [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เบญจพร จึงเกรียงไกร. (2558). *การพัฒนากิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะทางวิชาชีพสำหรับนักศึกษาพยาบาล*. [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2544). *พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย*. โครงการวิจัยระยะยาวในเด็กไทย.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2561). *การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 2*1. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2562). *Meta skills กับการคิดแบบองค์รวม*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561, 13 ตุลาคม). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561 – 2580 (ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา)*.

สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). *ยุทธศาสตร์การพัฒนานิสิต นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2560 – 2564* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

อัจฉราวรรณ จันทร์เพ็ญศรี. (2558). *การนำเสนอรูปแบบความร่วมมือระหว่างงานวิชาการและงานกิจการนิสิตนักศึกษาเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย.* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาณัฐ แพทย์วงษ์. (2550). *แนวทางการพัฒนานิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร.* [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน. (2532). *วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cronbach, L. J. (1984). *Essentials of Psychological Testing*. (4th ed). Harper&Row.